

ONDERZOEK

DIDACTISCH ONDERZOEK VANUIT HET LECTORAAT BEWEGEN EN GEDRAGSBEÏNVLOEDING

HET CONSTRUEREN VAN LEERTAKEN IN

In het vorige artikel schreven we over de zogenaamde illusion of incompetence bij kinderen binnen het cognitieve domein. Dit zijn kinderen die een groter belang hechten aan hun eigen oordeel dan aan de werkelijke prestatie. In dit vervolgartikel beschrijven we de wijze waarop we deze bevindingen hebben onderzocht binnen het bewegingsonderwijs. Vervolgens brengen we in kaart hoe we een onderzoek naar de bewegingsgeschiedenis van kinderen hebben opgezet. Door: Gert van Driel, Jeroen Koekoek en Harry Stegeman

ONDERZOEK

Het blijft in navolging van dit onderzoek binnen het cognitieve domein interessant om te onderzoeken of de resultaten ook gelden voor bewegingsonderwijs. Hier is in Nederland nog geen onderzoek naar gedaan. Van Rossum en Vermeer (1994) hebben wel onderzoek gedaan naar zelf waargenomen competentie bij motorische vaardigheden (zoals hardlopen, bal vangen en hoog- en verspringen). Zij hebben daartoe onder meer een Nederlandstalige versie gemaakt van de vragenlijst naar waargenomen competentie van Harter (1982). Het is echter de vraag of de vaststelling van het oordeel van kinderen over hun eigen motorische vaardigheden in deze vragenlijst uitkomsten geeft, die iets zeggen over deelname aan de lessen bewegingsonderwijs.

Tikspelletjes gaan Peter redelijk af. Als tikker lukt het hem aardig binnen een bepaalde periode een aantal lopers af te tikken. Ook wanneer hij loper is, wordt hij niet overdreven snel getikt. Hij kan aardig goed uit de buurt blijven van goede tikkers. Hij maakt bovendien niet al te veel gebruik van de vrijplaatsen. Als een tikker op hem af komt, kan hij zelfs via een bescheiden schijnbeweging van hem weggomen. Hij houdt het prima uit. Zelf vindt Peter ook dat hij mee kan komen met dit soort activiteiten. Zijn verklaring is gebaseerd op het feit dat hij goed en lang kan rennen. Niet dat hij zichzelf echt goed vindt in ontwerpen. Hij doet vooral zijn best en dan lukt het meestal wel.

Dat heb ik ook				Dat heb ik ook	
Heel erg	Een beetje			Een beetje	Heel erg
		Sommige kinderen zijn niet zo goed in het springen over kast met behulp van een minitrampoline	maar	Andere kinderen zijn erg goed in het springen over de kast	

Tabel 1. Voorbeelditem uit de geconstrueerde vragenlijst voor zelf waargenomen competentie in bewegingsonderwijssituaties.

De vragenlijst die door het lectoraat is ontwikkeld, heeft in grote lijnen, voor wat betreft de structuur, veel overeenkomsten met de eerder genoemde bestaande Nederlandse vragenlijst. In tabel 1 wordt een voorbeeld gegeven van een item waarop kinderen kunnen scoren.

De vragenlijst bestaat uit twaalf vragen. In alle vragen wordt verwezen naar relatief bekende en relevante activiteiten uit de les bewegingsonderwijs. Door middel van een foto wordt de leerlingen gevraagd of ze bekend zijn met de activiteit. Zo kan worden nagegaan in hoeverre de waardering van het eigen oordeel over de activiteit ook werkelijk betekenis heeft. Leerlingen kunnen scoren op een schaal van 1 tot en met 4. Een score die dicht bij het getal 1 ligt, betekent dat er sprake is van een laag competentiegevoel. Andersom betekent een hoge score dat een leerling zichzelf inschat als een goede beweging. In ons onderzoek zijn resultaten gevonden die vergelijkbaar zijn met resultaten uit onderzoek met een gestandaardiseerde vragenlijst (Van Rossum & Vermeer, 1994). Het gaat hier onder andere om de vaststelling dat jongens zichzelf gemiddeld hoger inschatten dan meisjes binnen de onderzoeksgroep. Bij veertien leerlingen zijn de gemiddelde scores van de leerlingen vergeleken met de werkelijk geleverde prestatie, namelijk het bewegingsniveau van de activiteit. Deze vergelijking kan worden gemaakt op basis van scores op de Novibols-test (Van den Berg, 2002). Hieruit blijkt dat leerlingen zichzelf in het algemeen beoordelen in overeenstemming met hun werkelijk bewegingsniveau. Het onderzoek laat echter ook opvallende resultaten zien. Enkele leerlingen vinden zich namelijk hoog competent, maar scoren in de activiteit balanceren voor wat betreft het niveau matig. In een nadere analyse zou gezocht moeten worden naar de mogelijke oorzaken van deze 'overschatting'.

Hoe dan ook, de leerkracht bewegingsonderwijs is erbij gebaat te weten hoe competent zijn leerlingen zichzelf achten. Mogelijk kan hij doelen binnen de activiteit voor de leerlingen bijstellen of arrangement of de opdracht optimaliseren. Wanneer en welke interventie effect heeft, is voor vervolgonderzoek interessant. Momenteel wordt onderzocht of er een relatie be-

EN IN HET BEWEGINGSONDERWIJS (3)

staat tussen kinderen die zich laag of hoog competent inschatten en de wijze waarop zij de leertaak construeren in bewegingssituaties. Hierbij worden gegevens van het interview vóór, tijdens en ná de activiteit vergeleken met het eigen oordeel van de leerling.

BEWEGINGSGESCHIEDENIS

Een kind dat deelneemt aan een bewegingssituatie doet dat niet zonder zijn eigen ervaring met eerdere bewegingssituaties hierin mee te nemen. Zo is het mogelijk om een bewegingsprobleem sneller en effectiever op te lossen, als in het verleden soortgelijke activiteiten al succesvol zijn uitgevoerd. Het is ook mogelijk dat juist negatieve bewegingservaringen zijn opgedaan, waardoor het op te lossen bewegingsprobleem moeilijker is of onmogelijk wordt.

Het is ingewikkeld om de bewegingsgeschiedenis van kinderen in kaart te brengen. Het gaat namelijk om een beeld van de leerling die terug gaat in de tijd en uitspraken doet over alles waar bewegen een belangrijke rol speelt. Het lectoraat heeft samen met twee studenten een verkenningstocht uitgevoerd en is met betrekking tot het definiëren van het begrip bewegingsgeschiedenis tot een aantal cruciale vragen gekomen:

- Gaat het om een analyse van de kwantiteit (aantal uren bewegen) of de kwaliteit (heeft de leerling bijvoorbeeld les gehad van een vakleerkracht) met betrekking tot zijn bewegingservaring?
- Welke informatiebronnen worden gebruikt (leerling zelf, ouders, leerkracht, vriendjes/vriendinnetjes)?
- Welke beweegmomenten behoren tot de analyse van de totale bewegingsgeschiedenis (bijvoorbeeld bewegen op school, thuis in de buurt en op de sportclub)?
- Hoe ver terug in de tijd kun je een leerling uitspraken laten doen over zijn bewegingservaring of niveau van bewegen?
- Hoe feitelijk kun je de bewegingsgeschiedenis vastleggen? Is een interpretatie van de leerling al voldoende indicatief (bij-

voorbeeld leerlingen zichzelf laten vergelijken met de landelijke beweegnorm)?

- Welke activiteiten behoren fundamenteel tot ieders minimaal vereiste beweegpatroon?

Deze vragen hebben geresulteerd in het opstellen van een vragenlijst die alleen gericht is op de analyse van de bewegingservaring door de leerling. Andere informatiebronnen (ouders, leerkrachten etc.) zijn niet in het onderzoek opgenomen. Er is gekozen voor een combinatie van kwantitatieve en interpretatieve (kwalitatieve) gegevens. De volgende 'bweegmomenten' zijn onderzocht:

- 1 het naar school gaan
- 2 activiteiten op het schoolplein
- 3 activiteiten ná schooltijd (o.a. thuis)
- 4 buiten spelen.

Naast deze beweegmomenten is bij de leerling nagevraagd of ze deelnemen aan een sportclub en hoeveel tijd ze daaraan besteden.

Hoewel het *buiten spelen* overeenkomsten vertoont met *activiteiten ná schooltijd* is toch gekozen om beide beweegmomenten te definiëren. Met betrekking tot het buiten spelen wordt namelijk naar activiteiten gevraagd die meer gericht zijn op herkenbare bewegingsactiviteiten uit de lessen bewegingsonderwijs. In tabel 2 wordt een voorbeeld getoond uit de vragenlijst van activiteiten op het *schoolplein*.

De leerlingen geven in deze vragenlijst aan hoe vaak zij deze activiteiten doen. Vervolgens wordt door middel van factoranalyse bepaald welke items in meer of mindere mate bijdragen aan het totaalgemiddelde. Met behulp van de vragenlijst moet op termijn worden vastgesteld welke kinderen een opvallende bewegingsgeschiedenis vertonen. Het gaat hierbij om een geschiedenis, die in vergelijking met leeftijdsgenoten afwijkt op het gebied van deelname aan activiteiten op verschillende momenten. Bovendien is de indruk die de leerling

Tabel 2. Voorbeeldvragen vragenlijst bewegingsgeschiedenis. Bewegen op het schoolplein.

Het schoolplein					
<i>Vul hieronder voor alle activiteiten in hoe vaak je het op het schoolplein doet.</i>					
	1	2	3	4	5
	<i>Heel weinig</i>	<i>Weinig</i>	<i>Soms</i>	<i>Vaak</i>	<i>Heel vaak</i>
1 Ik speel met een bal					
2 Ik speel tikkertje					
3 Ik speel verstoppertje					
4 Ik doe spelletjes waarbij ik ren					

Gemiddelde score	Frequentie	Percentage	Valide percentage	Cumulatief percentage
1,22	2	7,7	8,7	8,7
1,33	4	15,4	17,4	26,1
1,44	2	7,7	8,7	34,8
1,56	3	11,5	13,0	47,8
1,67	3	11,5	13,0	60,9
1,78	3	11,5	13,0	73,9
1,89	3	11,5	13,0	87,0
2,33	1	3,8	4,3	91,3
2,44	1	3,8	4,3	95,7
2,56	1	3,8	4,3	100,0
Total	23	88,5	100,0	
Missing System	3	11,5		
Total	26	100,0		

Tabel 3. Gemiddelde score van schoolpleinactiviteiten van alle leerlingen (N=23) van CBS De Driemaster.

zelf geeft ook te onderzoeken in relatie tot zijn deelnamegedrag bij de sportclub. De gegevens die met deze vragen worden verkregen moeten een indruk geven in hoeverre een opvallende bewegingsgeschiedenis van een leerling invloed heeft op het oplossen van een bewegingsprobleem (de constructie van een leertaak).

Het gaat in ons onderzoek steeds om relaties tussen bepaalde factoren op de constructie van leertaken van individuele bewegers. Op basis van groepsgegevens over de hoeveelheid bewegingsactiviteit (op een bepaald beweegmoment) kan wel op termijn de opvallende leerling (weinig of veel bewegingservaring) worden bepaald. In tabel 3 zijn de frequenties van de gemiddelde score van schoolpleinactiviteiten te zien.

Het gaat hier om gemiddelde scores van de hele klas. Opvallend zijn de lage gemiddelde waarden. De meeste scores liggen tussen 1 (heel weinig) en 2 (weinig). Geen enkele leerling heeft een gemiddelde score boven de 3. Dat wil zeggen: er zijn geen scores van 3 (soms), 4 (vaak) en 5 (heel vaak). Blijkbaar doen kinderen uit groep 8 van deze school geheel andere activiteiten op het schoolplein. In vervolgonderzoek zal moeten blijken welke gangbare activiteiten dit zijn (en wat de kwaliteit is hiervan is) en wat de schoolcultuur (inclusief regels) is ten aanzien van het spelen op het schoolplein.

SLOTOPMERKING

Een eerste stap is gezet om de begrippen 'zelf waargenomen competentie' en 'bewegingsgeschiedenis' in de lessen bewegingsonderwijs met praktijkonderzoek te operationaliseren. Er is met twee vragenlijsten geëxperimenteerd. In vervolgonderzoeken moeten in beide vragenlijsten verbeteringen worden doorgevoerd. Het gaat hier bijvoorbeeld om het definiëren van het begrip bewegingsgeschiedenis. Bij een heldere definitie wordt het mogelijk om factoren of onderwerpen te benoemen die nog meer recht doen aan het zo reëel mogelijk vaststellen van de bewegingservaring van leerlingen. De uitkomsten van dit type onderzoek helpen, mede daardoor, de praktijk van het bewegingsonderwijs weer een stukje inzichtelijker te maken.

Met dank aan:

Studenten Justus Beth en Femke Huisman (studiejaar 2005 – 2006).

Vakleerkracht en leerlingen van CBS De Driemaster te Hasselt.

LITERATUUR

- Berg, G.W., van den (2002). *Novibols, bewegingsvaardigheidstests volgens een relationeel bewegingsconcept*. Nijverdalen: 't Web.
- Crum, B.J. (2004). 'Retrospectief respect. Over de actualiteit van enkele Gordijniaanse noties'. In: *Retrospectief Respect. Reeks Gordijn Lezingen*. (pp.14-27) 1, 22.
- Driel, G. van & Koekoek, J.H. (2005). 'Het construeren van leertaken in het bewegingsonderwijs (1)'. *Lichamelijke Opvoeding*, 7, 30-34.
- Kanselaar, G. & Andriessen, J. (2000). 'Ontwikkelingen in leertheorieën en Leeromgevingen'. In Stokking, K., Erkens, G. e.a. (red.) *Van onderwijs naar leren. Tussen het aanbieden van kennis en het faciliteren van leerprocessen* (pp. 89-102). Garant: Leuven, Apeldoorn.
- Nelissen, J. (2004). 'Constructivisme en het nieuwe leren'. *Tijdschrift voor onderwijs en opvoeding*, 2, 14-16.
- Harter, S. (1982). 'The perceived competence scale for children'. *Child Development*, 53, 87-97.
- Phillips, D. (1984). 'The illusion of incompetence among academically competent Children'. *Child Development* 55, 2000-2016.
- Rossum, J.H.A. & Vermeer, A. (1994). 'Harter's vragenlijst naar waargenomen competentie: een Nederlandstalige versie'. *Pedagogisch tijdschrift*, 1, 9-30.

CORRESPONDENTIE: jh.koekoek@windesheim.nl

g.van.driel@windesheim.nl